

## \*هه وه کانی کوردان چما هه تا نووکه بی ده ره نجام مانه\*

به شی : یه که م

نووسه ر : ئایه ت محه مه دی (که لهوړ)

وه رگړې: ریتاس جاف

له و ده مه وه ی ده وه تی مه زه بی سه فه ویه،  
ده سته لاتې گرتنه ده س و له هه مبه ر ده وه تی مه زه بی  
عوسمانی دا راوه ستا، کوردان که وتنه نیو زه ریاییکی تووش و شه پولاوی و مخابن بوونه گیروده  
ی پروداوان.

کاتی کوردان له لانکه و نیشتمانی سه ره کی خو(ئیران) \*  
دابړان ، کیشه و بگره و به رده ی ئه وان ده گه ل ولاتانی  
ترکیا،ئیراق، سوریا و ئیران،سه ری هه لدا.  
چونکه ئه و به ره نگاربوونه وه و بگره و به ردانه له ته ک  
ولاتانی ترکیا و ئیراق،له به ر ئه وه بوو کوردان نه ده چوونه  
ژیر باری ده وه تانی سیاسی نوی و له هیچ باریکه وه  
له گه ل ئه وان نه ده هاتنه وه.

به دریزایی چه ن سه ده ی رابوردوو، کوردستان پاش  
پارچه پارچه بوون و دابړان له ئیران، تووشی گه لئ  
چه رمه سه ری و کویره وه ری هاتووه.  
کوردان له به ر به ختی ره شی خو و ئه و هه موو  
هه لاواردنه ی ده رحه ق به وان له لایه ن ئه و ده وه تانه وه  
ئه نجامی گرتووه،به رده وام داوای مافی ره وای خویان کردووه.  
هه تا هاتوون و ده سیان داوه ته ناره زایتی و سکالا و شکات،  
خیرا تاوانی یاخیکه ریان دراوه ته پال.

له جیاتی ئه وه ی ئاور له مافی ره وای ئه وان بدریته وه،  
به هه موو هیز و تواناوه، که وتوونه ته سه رکوت کردنیان.  
هه ر ئه و پرسه بوته مایه ی ئه وه ی هه تا کوردان پاشی  
تئییه رینی گه لئ سالگاران ساچاندن ده گه ل ئه و حکومتانه  
که له هیچ باریکه وه له ته ک که لتووری کوردا نه ده هاتنه وه،  
کاسه ی سه بریان که فه سه ر بیت و له ده س ئه و ره وشه  
وه زاله بین و دژ به و حکومتانه راپه رن و ده س بده نه  
خه باتی چه کدارانه.

راستیت ده وی میلیله تی کورد، میلیله تیکی ئه هوه ن و  
ناشتیخوازه، به لام قه ت نه چووته و ناچیته ژیر باری سته م و  
مل بز ناحه زانی، که چ ناکات.

چونکه له نیوان ناشتیخوازی و ملکه چی دا توفیر گه لیکه.  
ده گه ل ئه وه ی کوردان ئه وه به مافی ره وای خو ده زانن  
دژ به و زولم و سته م و ملهورییه راوه ستن.

به لام ئه ی له به ر چی کورد پاش ئه و هه موو خه بات و  
شۆرشه نه يتوانيوه به مافی ره وای خۆ بگات؟  
بۆ دیتنه وه ی وه رامی ئه و پرسیاره، ده بی له شیوه ی  
هه لس و که وت و مامه له و به ره و رووبوونه وه ی  
ده سته لاتداران و ریبه رانی سیاسی کورد ده گه ل  
کۆسپه کانی به رده می ، بکۆلیته وه .  
چونکه هه لویستی ئه وان، ریچکه و ریپازی خه بات و شۆرشی  
دیاری ده کرد.

له لاینکی دیکه وه ولاتانی ئیستیماری ، بۆ گه یشتن به  
ئامانجی خۆ، به پیک هینانی ئاژاوه و بشیوی و ناکۆکی و  
دووبه ره کی خستنه نیو کوردان، چ ده گه ل ده وله تانی  
ناوچه و چ له ته ک خۆ، رۆلکی سه ره کییان له و  
پیوه ندییه دا بینيوه .

دیاره ریبه رانی کوردیش بۆ خۆ له و بواره دا بی خه تا  
نه بوونه .

زۆر جاران ئه وه ند ساویلکانه، جوولاونه ته وه، مخابن  
به و ده رده چوون و بوونه ته داره ده ستی زل هیزان.  
گه وره ترین عه یب و عه ته و لای کوردان ئه وه بووه  
هه میشه و دایمه، له خۆ به ره وانییان کردووه و حاله تی  
دیفاعییان به خۆه گرتووه ئه ویش به شیوه ی سه لبی و  
نه ریتی.

ئه وان ویستووینه ته نی له ری خه باتی چه کدارییه وه  
به وه ی ده یانه وی، بگه ن.

کوردان هه ر له هه مان ده سپیکی خه باتی خۆه، باشترین  
رییان بۆ بزگاری ، به خه باتی چه کداری داناوه به لام  
گۆرانکارییه کانی دونیای هاوچه رخ، ئه وه مان لا ده رده خات  
ئیدی سه رده می ئه و شیوه مامه لانه، به سه ر چووه .

له به ختی ره شی کوردان ، پاشی خه باتیکی دوور و درێژ  
دژ به ترک و عه ره بان، ده سته لاتدارانی وه ختی ئێران  
بۆ خۆ داره ده ستی ولاتانی زل هیزی وه ک(به ریتانیا،...)  
بوونه، ئه گینا ره وشه که ، گه لی تۆفیری ده کرد.

ئه وان ئه و ئیزنه یان نه بوو به شیوه ییکی به بر و  
هه ره قه تی بکه ونه لاگری له کوردان و هه ر به ته نیا  
شوین که وته ی پلانی دارپژراوی زل هیزان بوونه .  
نموونه ی هه ره روونی ئه و خاله له کۆتایی شه ری یه که می  
جیهانی دا خۆ ده نوینی .

باوه کوو شاندى ئێرانى ، ئه رکه سه ره کییه کانی بۆ  
لکانده وه ی دووباره ی خاکی کوردستانی ترکیا و ئێراق،  
به ئه نجام گه یاند، لی ده وله تی ناوه ندی ئێران له سه ر

راسپیری ده وله تی به ریتانیا، کۆسپی خسته سه ر پئی  
ئه و پرسه.

واژوکرانی چه ندین په یماننامه ده گه ل ولاتانی ئیراق و ترکیا  
که هوی سه ره کی مۆر کرانیشیان، دۆزه که ی کوردان بووه،  
چه ن نموونه ئیکی هه ره روون له و پیوه ندییه دان.  
ئه وه ی پر روونه کوردان به دریژایی دوو سه ده ی رابردوو  
خه باتیکی بیوچانیان بۆ رزگاری خو، ده س پیکردوو و  
له چوارچیوه ی ئه و ولاتانه شدا ره زا به چه شنه  
ئۆتۆنۆمییه ک بوونه.

له ئیراق ئه و ره وشه پتر خو ده رده خات.  
رژیم و حکومه ته کانی ئیراقیش ئه و مافه یان به کوردان  
داوه ناوچه ئیکی خودموختار پیک بیئن.  
پارتی دیموکراتی کوردستانی ئیراق وه ک پیشه نگی خه بات و  
بزوتنه وه ی کوردان له کوردستانی ئیراق، چه ن جارن ئه و  
مافه ی وه ده س خستوو به لام هه ر جاره و له لایه ن  
ده سته لاتدارانی به غاوه، گه لی کۆسپ و ته گه ره ی  
خراوه ته سه ر پئی و به رده وام له و پیوه ندییه دا له سه ر  
رپی، چولکه شکینییان کردوو.

گرینگ ترین هۆ و هه گه ره کانی بی ئه نجام مانه وه ی  
خه باتی کوردان به دریژایی سالگاران خه باتی چه کداری و  
سیاسی، ئه مانه ن که لیژه دا ئاماژه ده که ینه چه ن  
نموونه ئیکیان.

یه که م: مه زه و  
مه زه و ده بی به یه که م هۆکاری جیاکه ره وه ی کوردان  
لیک و ناکۆکی چیکه ر له نیوانیان و هه ر وه ها  
جیابوونه وه یان له خاکی ئیران، له قه له م بده یین.  
چونکه له به ر دووبه ره کی نیوان دوو ده زگای  
ده سته لاتداری مه زه بی و ئایینی ئیران و عوسمانی،  
زۆری له ئه یاله ته کانی رۆژاوا ی ئیران له به ر سوننه بوون،  
له خاکی ئیران جیا کرانه وه و په نایان برده به ر باوه شی  
عوسمانییه کان.

هه ر له به ر کیشه کانی مه زه بی بوو که سه فه وییه کان  
نزیکه ی چل هه زار که سی سوننه و شیخ سه عیدیش  
ژماره ئیکی فره ی شیعه ی نازه ربایجانیان به کوشت دا.  
به دریژایی میژوو، مه زه و یه ک له و هۆکارانه ی بووه  
نه هیشتوو کوردان به ئامانجی دیرینی خو بگه ن.  
کوردان خاسما کورده کانی ژیر ده سته لاتی عوسمانی  
به دریژایی سالانی خه باتی چه کداری و سیاسی خو،  
زۆر جارن باشتترین ده رفه تیان ده س که وتوو له ژیر

حوکمی عوسمانییه کان ده رچن به لام نه زانی و ناژییری  
هه ندی له سه رانی کورد که ده سته لات و حوکمی سیاسی و  
ئاییینیان له ده سدا بووه، ئه و هه له شانانه ی به فیرو داوه.  
له شه ره که ی نیوان عوسمانی و یوان،ترکیا که وتبووه  
ته نگانه وه، بۆیه کوردان لیبران له و دۆخه به قازانجی خو  
که لک وه ر بگرن.

بۆ گه یشتن به و ئامانجه، پیننیازیان به ریبه ری ئاییینی خو و  
سه رۆکی پارته هیوا شیخ عه بدولقادی شه مزینان کرد  
ئه و هه له بقۆزیتته وه به لام شیخ له به ر ئه وه ی بۆ خو  
ریبه ریکی ئاییینی و پر هۆگری خه لیفه ی عوسمانیش  
بوو، له وه رامیاندئا ئه لی: "نابی له م بارودۆخه دا به گژ  
ترکیادا بچین چونکه ترکیا ئیسلامه و گه ر ئیمه ده گه لی  
به شه ر بیین، ترکیا کز و لاواز ده بیت و له رۆژی  
په سلان دا وه به ر نه فره تی باپیرم حه زره تی محه مه د  
د.خ، ده که وین."

ئه وه بیر و بۆچوون و هزر و ئه ندیشه ی ریبه ریکی  
شۆرشگییری کورده که خوازیاری بزگاری میله ته که ی  
له ژیر حوکمی عوسمانی بوو.

ریبه ریکی سیاسی که ده بیت له بچوکتیرین هه ل بۆ گه یشتن  
به ئامانجی خو، که لک وه ریگری، له به ر ناژییری و  
بیر کورتی، ئه که ویتته داوی دروشمی مه زه بییه وه.  
هه ر ئه وه بۆ خو گه وره ترین زه بری به میله تی کورد  
گه یاند.

ده بی دان به و راستییه دا بینین کوردانی سوننه،  
ده مارگرانه تر جوولآونه ته وه و زیتر دووی ده مارگرژی  
مه زه بی که وتوون. ئه وه له حالیک دایه کوردانی  
ناوچه کانی ئیلام، کرماشان، لورستان و خۆراسان،  
ئه وه ند خو بۆ مه زه و به کوشته ناده ن.\*\*\*  
که وتنه دووی کویرانه ی ئاییین له لایه ن کوردانه وه و  
هاورپییه تی کردنی عوسمانییه کان، به رده وام ناکۆکی  
خستۆته نیوان کوردانه وه و ئه وانی به گژ ده وله تانی  
ناوه ندی ئیران و کوردانی دیکه دا داوه.  
ده وله تی عوسمانی به چاکی له و چه که که لکی پیویستی  
وه رگرتووه.

پیشبرکیی مه زه بی به وپه ری توند و تیژییه وه له نیوان  
دوو ده وله تی ئیران و عوسمانی دا دریژه ی په یا کرد و  
ترکان له ریبه مه زه به وه دزه یان کرده نیو گه لی  
ناوچه ی دیکه ی ئیرانه وه. که چی له و نیوانه دا خودی  
سه رانی عوسمانی، ئه وه ند پییه ن به بنه ماکانی مه زه بی

نه بوون. له هه مبه ريش دا ئيران پرۆپاگه نده نيكي ئه وتوى  
بۆ به شيعه كردنى كوردانى سوننه، نه خسته رى.  
به لگه ئامانجى ئه وان به شايه تى ميژوو، ته نى پاراستنى  
سه رزه وى و ميلله تى ئيران بووه. چونكه له چه ن ناوچه ي  
ديكه ي ئيرانا، سوننه مه زه و هه بوون. ئه گينا ئه وانيش  
له به ر كه وتته به ر زه خت و گوشاران، له ئيران جوئ  
ده بوونه وه.

ئه وه ي ئيسته لاي هه مووان بوونه ، كوردان له و ئالييه وه  
پر زيانيان ويكه وتوووه و په يره وى كويرانه له مه زه و و  
تيكه لكردى به ژيانى سياسى و شۆرشگيريه وه  
كاريتيرين زه برى به كوردان گه ياندوووه.

ئه مرۆكه ناكۆكييه كانى مه زه بى ئيدى وه ك رابوردوو  
ناتوانى و نابى بووداوه كانى سه رده مى سه فه وييه و  
دواترى لامان، دووپات بكاته وه .

كوردانى موسلمان، فه له ، جوو، ئيزدى، ئاسوورى،...  
گه ر ده يانه وى به پيگه ي راسته قينه ي  
خۆ بگه ن، ده بى ناكۆكييه كانى مه زه بيان وه لا نين،  
به تايبه ت كوردانى شيعه و سوننه، گزرائى به سه ر  
روانگه و بۆچونى خۆدا بيتن.

\*\*\*\*\*

چه ن تيبينيه ك له لايه ن وه رگيره وه:

\* ئه مه بۆچونى نووسه ره.

\*\* ئه و خاله ي نووسه رى هيژا قامكى خستوته سه ر،

من ويژاى ريزم بۆ ئه و به ريزه و هه موو كوردىكى

نيازپاك له حاند دۆزه كه ي كوردان، لام وايه راستى

نه پيكاوه. ئه م قسه يه ي نووسه ر، هه ويريكه ئاوى

زۆر ده بات و نه ده بوا له ره وشيكي ناسكى وه ك

ئيستادا بهتريته ئاراهه. ديرۆك بۆ خۆ هيچ شتيك

ناشاريته وه و خه بات و شۆرشه كانى كورد

ئه وه مان لا ده رده خه ن.

روونتريين نمونه ش له و به ستينه دا پيشه واى نه مر و

ره حمه تى مه لا مسته فاي بارزانيين كه لام وانيه

توفيريكيان له نيو كوردان دا داناييت.

به داخه وه ئه و چه شنه بيرته سكييه لاي هه ر دووك لا

هه يه. ئه وه ي تپه ريوه نابى ديسان نووى بكه ينه وه،

وانه وه رگرتن له رابوردوو بۆ ئه مرۆ و سبه يمان

زۆر سوودمه نده به لام نه وه ك جاريكى تر

زامه كۆنه كان وه ژان بخه ينه وه.

\*\*\*\*\*

ژێده ر : کتیبی دیرۆکی سیاسی کورد و ئاوردانه وه ییک له  
کوردانی قوم، ئایه ت محه مه دی، په خشکاری پۆرسمان،  
چاپی یه که م ،سالی 1382 هه تاوی